

Hogyan fejleszthetjük az olvasásszokást?

Sokféleképpen...

Vallom, hogy alapvető feladatunk az olvasás, illetőleg az olvasásszokás fejlesztése.

Mi a teendőnk ennek érdekében?

1. Az olvasásszokás vezérlése:
 - a) az érdeklődés felkeltésével;
 - b) az olvasási folyamat figyelemmel követésével;
 - c) az olvasmánymegértés fejlesztésével;
 - d) a gyermekek olvasásszokásának megalapozásával.
2. Az információhordozókkal való bántudás tanítása.
3. Az értékgazdag művek olvasására nevelés.
4. A rendszeres olvastatás.
5. Az olvasás ellenőrzése: olvasta-e az ajánlott és/vagy a kijelölt és/vagy a választott könyvet, művet, szemelvényt?
6. A könyv-, könyvtárhasználat fejlesztése. Ehhez a javasolt tevékenységformák:
 - a) a kézikönyvek használatával összefüggő tennivalók, pl.: az alapirodalom (lexikonok, szótárak stb.) megismertetése, kezelésének megtanítása, felhasználási körének bővítése stb.;
 - b) kiadványokkal kapcsolatos műveletek, pl.: egybevetés-elemzés, válogatás-csoportosítás, kiállítás rendezése stb.;
 - c) fordítások, kiadások összehasonlítása;
 - d) a saját (önálló) könyvtár építését szolgáló feladatok, pl.: könyvek gyűjtése, a könyvvállomány mennyiségi és minőségi fejlesztése, az egyéni arculat kialakítása stb.
7. A verbális kommunikációs készségek kondicionálása
versmondás,
prózamondás,
mesemondók seregszemléje,
Kazinczy-verseny (szépkiejtési mozgalom),
irodalmi összeállítás,
könyvújdonságok ismertetése,
film-, színház-, múzeum-, könyvtárlátogatás,
szövegértelmezés,
információelemzés,
folyóirat bemutatása stb. alkalmával.
8. Olvasmánynapló vezetése:
 - a) a könyvvel való átgondolt tevékenykedtetésre;
 - b) a könyv megbecsülésére, szeretetére neveléshez javasolt feladatok:
lista/olvasmányjegyzék vezetése,
feljegyzés az olvasottakról: könyvészeti adatok; az értéktételek kialakítására vonatkozó fontosabb feljegyzések, pl.:
– cselekmény,
– szereplők, jellemeik,

- szerkezet,
- ábrázolási módok,
- stílus,
- akusztikai jellemzők (ritmus, rím, zeneiség stb.);
- a feljegyzések jellemzői, pl.:
- tömörség (hírértékvesztés nélkül),
- áttekinthetőség (forma, íráskép),
- érdekesség (stílus);
- egyéb olvasmányok jegyzéke stb.

9. A hatásdúsítás alapelveinek érvényesítése, különös tekintettel az információforrásokra, az információcsatornákra, a leképezési módokra (1).
10. Tankönyvcsalád megalkotásával:
- a) tervezésével;
 - b) bevaláspróbájával;
 - c) bevezetésével;
 - d) permanens fejlesztésével: a belső és a külső koncentráció kimunkálásával, szemelvényváltással) – cserével.

Olvasásfejlesztő elgondolásainkról (és mérési eredményeinkről) nemcsak a tantestületeket, hanem a szülőket is tájékoztatjuk. Elmondjuk, hogy az olvasástechnikának a készségi szintre juttatása és az olvasásszokás kialakítása közötti elválaszthatatlan, egymást erősítő tudatos munka kölcsönösségben van. *Az olvasásra, a könyv szeretetére nevelés a szülői házban kezdődik.* Ha ez – a példaadáson alapuló nevelés – hatástalan, akkor sokkal nehezebb az iskola dolga. Meghatározóan fontosnak, elsőrendű tennivalónak tartjuk az alsó tagozat osztályaiban az alapozó munkát, jelesen: az olvasástechnika hibátlan kialakítását.

Az iskoláztatás valamennyi fokán – már az 1. osztályban is! – szükségesnek, *elengedhetetlennek tartjuk a tankönyvön kívüli információforrások*, nevezetesen a lexikonok, újságok, szöveggyűjtemények stb. *olvasását, tanulmányozását.*

A tanév első irodalomóráin lehetőséget kapnak arra a gyermekek, hogy a könyvtárból kölcsönzött legkedvesebb könyvüket – olvasmányélményüket – bemutathassák a többieknek. Ekkor *elmesélhetik*, hogy *mit* – *miért* – *hogyan* olvastak, sőt a számukra leginkább maradandó élményt nyújtó részleteket fel is olvashatják; vannak, akik bábjelenetben mutatják be az olvasottakat.

Nekünk, olvasásfejlesztő irodalomtanároknak különösen hírbőséges órák ezek, tudniillik megtudhatjuk:

- 1: kik járnak s milyen rendszerességgel könyvtárba;
2. mit és mennyit olvasnak diákjaink irodalomórákon kívül;
3. milyen értéktételek mentén választják ki olvasmányaikat a gyermekek;
4. hogyan működik a tanulók verbális kommunikációs készségei közül a beszéd és az olvasás.

Ezeket az órákat elhatározhatjuk, hogy mesefüzetet, illetőleg olvasmányaplót vezetnek. Ebbe írják az olvasottak címét, az író nevét, a mű kiadásának helyét, évét és a legkedvesebb részleteket le is rajzolhatják önmaguk és mások örömeire.

5. osztályban továbbfejleszhető az alsóbb évfolyamokon megkezdett *olvasásszokás-alapozás.* Tíz mese, monda, mítosz elolvasásáért, *mások olvasási kedvének a felébresztéséért és/vagy fókuszásáért*, a tartalmas, a lényegretörő beszámolásokért *gratuláció*, osztály – család – szülői értekezlet előtti *dicséret jár.*

Felső tagozatos irodalmi tanulmányaik 1. fejezetének címe: „Száll az ének, szájrul szájról...” (2). *Mesegyűjtésre* biztatjuk növendékeinket. Vajon ki olvasott több mesét,

ki tud többről élményt nyújtóan beszélni? A verseny fénypontja kétségtelenül a *mese-mondók seregszemléje* lehet.

A *gyűjtőmunka*, a *hozzáolvasás* következetesen haladhat a 2. fejezet: „Az elragadtással fogadott mű”, azaz Petőfi Sándor: János vitéz című elbeszélő költeményének feldolgozásakor is, amikor már minőségi és mennyiségi változás is jelentkezik diákjaink olvasásszokásában. Gondoljuk csak végig! Petőfi Sándor sok lehetőséget biztosít a versolvasás, a versválasztás, a versmondás készségének fejlesztéséhez, ezzel együtt az olvasásfejlesztő irodalomtanítás kondicionálásához.

Az olvasásfejlesztő munkatankönyv 3. fejezetének a címe: „Nem fecskemódra kell átsurranni a könyvön. Meg is kell abban merülni.” (Móra Ferenc.) Indítása: a katalógus fogalmának, használatának tanítása, valamint a fejezet felépítése: versek, elbeszélések regények, könyvek) egyaránt a *gyermekek olvasásszokásának megerősítését kívánja szolgálni*.

Mivel az olvasásfejlesztő irodalomtanításban a legfontosabb az *olvasás* és vele együtt a *beszámolás*, mindig sort kerítünk a *beszélgetésekre*, a *vitákra*, az *olvasmányélmények feldolgozására*, másokkal való megosztására is.

A tanév indításakor azt tapasztaljuk, hogy a *könyvszeretetet nagyon kevés gyermek hozza otthonról* magával. Ezért folyamatos feladat az olvasási kedv emelése. Keressük azokat az órákat, foglalkozásokat, tananyagokat, amelyekbe mind több és igényesebb olvasmányt, olvasmányélményt szőhetünk be diákjaink jóvoltából is.

Néha a vers öleli át a gyermekeket, máskor egy-egy izgalmas mese, monda vagy mítosz. Gyakrabban nyúlnak „utazás-regények”-hez, sci-fihez. Filmek, reklámok hatására egy-egy krimet, újabban horrort is „fálnak”. *Az elhatározás motivál bennünket*, olvasásfejlesztő irodalomtanárokat, *hogy a tanítványainkat* ne a kötelesség, a muszáj kényszere űzze a könyvekhez, hanem a *belső indíttatású széleskörű érdeklődés hajtsa őket az újabb és újabb olvasnivalóhoz*. Arra törekszünk nevelőtársaimmal, könyvtárpedagógus kollégákkal és a szülőkkel is együttműködve, hogy a gyermekek:

1. sokat, sokfélét olvassanak;
2. ezekről hírértékkel rendelkező rövid feljegyzéseket készítsenek;
3. az írókról, költőkről, illetőleg szerzőkről információkat gyűjtsenek;
4. olvasmányélményeiket rendszeresen osszák meg társaikkal.

Megragadunk minden kínálkozó alkalmat, hogy növendékeinkben felébredszük és/vagy fokozzuk az önművelés igényét, lépten-nyomon gyakoroltassuk az információk megszerzésének legkülönbözőbb módzatait. Sok kutató, gyűjtő és szövegfeldolgozó/-alkotó munkát adunk. A megfelelő színvonalú tevékenységfélékre: olvasás, jegyzetelés, beszámoló-szerkesztés, könyvajánlás – ezek folyamatos és kitaró teljesítésére nagy gondot fordítunk, illetőleg fordítatunk.

Az olvasottakról való híradás, nevezetesen beszámoló kitüntetett figyelmet kap órától órára, foglalkozásról foglalkozásra. Növendékeinkkel megbeszéljük: a kutató, gyűjtő, rendszerező munkájukról – különösen, ha az aktuális tananyaghoz kötődik –, továbbá frissebb és még frissebb olvasmányélményeikről egyaránt beszámolhatnak. Szívesen hallgatjuk az újságikk-ismertetést, a hangulatteremtő előadásban bemutatott verset, sőt a hírértékű képekről, illusztrációkról szóló magyarázatokat is. (3)

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Nagy József: A tudástechnológia elméleti alapjai. Veszprém, Országos Oktatástechnikai Központ, 1985.
- [2] H. Tóth István: Mese és valóság (Munkatankönyv az 5. osztályosoknak irodalmi tanulmányaikhoz. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet, 1990.
- [3] H. Tóth István: Olvasásfejlesztő irodalomtanítás (doktori értekezés). Szeged, 1988.